

ПОСТАНОВА № 2

ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ

від 23 січня 2026 року

Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4
Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір»

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у постанові від 20 лютого 2025 року у справі № 440/8929/24 дійшов висновку, що частина друга статті 3 та підпункти 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI, які уможливлюють справляння стягувачем у виконавчому провадженні з виконання судового рішення, прийнятого на його користь, судового збору за подання адміністративного позову, апеляційної скарги у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в порядку статті 287 Кодексу адміністративного судочинства України, є такими, що суперечать частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129-1 Конституції України.

Розглянувши звернення судді Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді Уханенка С. А. (вх. № 1087/0/22-25 від 24 лютого 2025 року) у зв'язку з постановленням ухвали Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 440/8929/24, заслухавши та обговоривши доповідь судді Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді Уханенка С. А., керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 7, 50–52 Закону України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», Пленум Верховного Суду

п о с т а н о в л я є:

Звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

Голова Верховного Суду

Станіслав КРАВЧЕНКО

Секретар Пленуму

суддя Верховного Суду

Дмитро ЛУСПЕНИК

ВЕРХОВНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 00011, Україна, тел. (044) 591 10 00
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір»

До Верховного Суду в порядку частини четвертої статті 7 Кодексу адміністративного судочинства України надійшло звернення судді Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді Уханенка С. А. від 24 лютого 2025 року у зв'язку з постановленням ухвали Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 440/8929/24 про внесення до Конституційного Суду України конституційного подання щодо конституційності частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» (далі – Закон № 3674-VI).

На розгляді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду перебувала справа за позовом особи до відділу примусового виконання департаменту Державної виконавчої служби Міністерства юстиції України про визнання протиправною та скасування постанови про закінчення виконавчого провадження. Оскаржувана у цій справі ухвала стосувалася питання про сплату судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, якою повернуто позовну заяву з підстав несплати судового збору за подання позовної заяви в порядку статті 287 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України). За результатами розгляду цієї справи суд дійшов висновку про те, що частина друга статті 3 та підпункти 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI, які уможливають справляння стягувачем у виконавчому провадженні з виконання судового рішення, прийнятого на його користь, судового збору за подання адміністративного позову, апеляційної / касаційної скарги у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в порядку 287 КАС України, є такими, що суперечать частині першій статті 8, частинам першій – другій статті 55, статті 129-1 Конституції України. Тому суд вважав за необхідне застосувати до спірних правовідносин норми Конституції України як норми прямої дії, а також звернувся до Верховного Суду для вирішення питання про внесення до

ВЕРХОВНИЙ СУД

вих № 514/0/2-26 від 10.02.2026

СТ

13:42

Конституційний Суд України

04/93 від 17.02.2026

Конституційного Суду України подання щодо конституційності частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI.

Як ключовий мотив у вказаному судовому рішенні зазначається, що можливість звернення позивача-стягувача з позовом у порядку статті 287 КАС України та надалі з апеляційною / касаційною скаргою на судове рішення, прийняте за наслідками розгляду такого позову, як і в Рішенні Конституційного Суду України від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024, поставлена в залежність від сплати судового збору, що створює необґрунтоване втручання в право позивача-стягувача на доступ до суду і порушує його право на виконання судового рішення, що є невід'ємною складовою конституційного права на судовий захист, конституційні засади та принципи адміністративного судочинства.

Натомість, застосовуючи положення частини першої статті 8, частин першої, другої статті 55, статті 129-1 Конституції України як норм прямої дії, з урахуванням юридичної позиції Конституційного Суду України в Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024, Верховний Суд дійшов висновку, що судовий збір не підлягає сплаті за оскарження рішення органу державної виконавчої служби, прийнятого під час виконання судового рішення, а тому й не підлягає сплаті судовий збір і при поданні апеляційної скарги у цій справі.

Постановою від 23 січня 2026 року № 2 Пленум Верховного Суду, керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 7, 50–52 Закону України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», постановив звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI.

Щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI

За своєю правовою природою питання про необхідність сплати у виконавчому провадженні з виконання судового рішення, прийнятого на користь стягувача, судового збору за подання адміністративного позову, апеляційної та касаційної скарг у справах з приводу оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в порядку 287 КАС України є таким, що невід'ємно пов'язане з конституційними засадами як правового статусу особи, так і судочинства.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (стаття 8 Конституції України).

Виключно законами України визначаються, зокрема, права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; судоустрій, судочинство, порядок виконання судових рішень (пункти 1, 14 частини першої статті 92 Основного Закону України).

Згідно з частинами першою та другою статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Серед основних засад судочинства Конституція України закріпила, зокрема, забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення (пункт 8 частини другої статті 129); обов'язковість судового рішення (пункт 9 частини другої статті 129).

Такі конституційні положення кореспондують з нормами статей 13, 14 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» та статей 13, 14 КАС України.

Стаття 129-1 Конституції України передбачає, що суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

Зі змісту зазначених конституційних норм прослідковується надважливе значення судового захисту прав людини та його сутність.

Згадані норми Основного Закону України неодноразово були предметом тлумачення Конституційним Судом України (далі – КСУ), який у своїх численних рішеннях сформулював юридичні позиції щодо механізму захисту й поновлення прав і свобод людини, в тому числі щодо права особи на судовий захист та його складових, зокрема наведено окремі з них:

- Реалізація конституційного права на судовий захист передбачає можливе оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади. Хоча обсяг розсуду законодавця при встановленні системи судоустрою, процедури оскарження <...> є широким, законодавець повинен, здійснюючи відповідне регулювання, виходити з конституційних принципів і цінностей та відповідних міжнародних зобов'язань України, зокрема щодо ефективного судового захисту

прав і свобод людини і громадянина (абзац п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення КСУ від 17 червня 2020 року № 4-р(II)/2020);

- Складовим елементом конституційного принципу верховенства права в розумінні статті 8, частини другої статті 55 Конституції України є доступ особи до суду з метою здійснення судового контролю щодо законності та правомірності усіх рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення КСУ від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020);

- Приписи статті 8, частини першої статті 55 Конституції України зобов'язують державу гарантувати на законодавчому рівні кожному можливість реалізації його права на судовий захист. Законодавець має встановити такий обсяг права осіб на судовий захист, який забезпечував би його дієву реалізацію, а відмова судів у реалізації такої можливості може призвести до порушення гарантованого Конституцією України права на судовий захист; право на судовий захист гарантовано частиною першою статті 55 Конституції України та охоплює не лише право на звернення до суду, а й можливість реалізації цього права без обмежень чи перепон; зміст права на судовий захист, установленого частиною першою статті 55 Конституції України, слід визначати, серед іншого, з урахуванням змісту права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року <...> та витлумаченого Європейським судом із прав людини (перше, друге речення абзацу шостого пункту 2, абзац перший підпункту 2.2 пункту 2, абзац другий підпункту 2.2.1 підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення КСУ від 06 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022);

- Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах (перше речення абзацу десятого пункту 9 мотивувальної частини Рішення КСУ від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003);

- З принципу „верховенство права“ (правовладдя) та вимоги утвердження і забезпечення права особи на судовий захист, що його як загальне право визначено в частині першій статті 55 Конституції України <...> впливає обов'язок держави в особі органу законодавчої влади запровадити юридичний механізм реалізації права особи на судовий захист <...>. Такий юридичний механізм має забезпечувати дієвість права особи на судовий захист, що виявляється в запровадженні законом процесуальних можливостей для реального захисту та поновлення порушених прав і свобод особи, особливо в ситуації, коли це порушення спричинено рішеннями, діями або бездіяльністю органів публічної влади, їх посадових і службових осіб (абзац третій підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 01 березня 2023 року № 2-р(II)/2023);

- КСУ наголошує на значущості приписів частин першої, другої статті 55 Конституції України щодо права кожного захищати в судовому порядку свої права і

свободи, що зазнають порушення або утиску внаслідок рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, а також вказує, що приписи третього речення частини другої статті 3, статті 8, частин першої, другої статті 55 Основного Закону України зобов'язують державу запровадити на законодавчому рівні такий юридичний механізм реалізації права особи на судовий захист, який забезпечуватиме процесуальні можливості для реального захисту та поновлення порушених прав і свобод (абзац 7 підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024);

- Право на судовий захист, установлене частиною першою статті 55 Конституції України, слід розглядати у зв'язку з основними засадами судочинства, визначеними частиною другою статті 129 Конституції України, та з урахуванням права на справедливий суд (складником якого є обов'язок держави виконати судові рішення), гарантованого статтею 6 Конвенції (абзац п'ятий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024).

Аналіз наведених юридичних позицій КСУ доводить, що розуміння змісту права на судовий захист пов'язане зі здійсненням певного виду процесуальної діяльності та судочинства, а також ухваленням відповідних судових рішень. Отже, право на судовий захист та правова природа судових рішень є невід'ємними від встановлених Конституцією України основних засад судочинства, які водночас є гарантіями забезпечення ефективної реалізації цього права.

Серед елементів правової природи судових рішень визначальним є обов'язковість судового рішення. Вбачається, що без такої риси судового рішення, як його обов'язковий характер, втрачається сенс судового захисту і його мета.

У контексті обов'язковості судового рішення як однієї із основних засад судочинства КСУ у Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 зауважив, що суд неодноразово наголошував на потребі визначити на законодавчому рівні належні й дієві національні юридичні механізми здійснення судочинства та виконання судових рішень, які засновані на основних засадах судочинства, що їх встановлено в Конституції України, та які уможливають забезпечення судового захисту, поновлення порушених прав і свобод особи (абзац перший підпункту 3.5 пункту 3 мотивувальної частини).

Зокрема, у Рішенні від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 КСУ зазначив, що набрання судовим рішенням законної сили є юридичною подією, з настанням якої виникають, змінюються чи припиняються певні правовідносини, а таке рішення набуває нових властивостей. Основною з цих властивостей є обов'язковість – сутнісна ознака судового рішення як акта правосуддя (абзац третій підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини).

В іншому рішенні КСУ виснував, що захист, утвердження та здійснення прав людини потребують передусім забезпечення реалізації права на судовий захист, а також дотримання основних засад судочинства, включно з конституційною

вимогою щодо обов'язковості судового рішення, що гарантовано приписами частини першої статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, статті 129-1 Конституції України (друге речення абзацу другого пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 19 квітня 2023 року № 4-р(II)/2023).

Обов'язковість судового рішення невід'ємно пов'язана з його виконанням, на значимості та необхідності чого неодноразово акцентував увагу КСУ.

Так, у Рішенні від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 КСУ зауважив, що виконання судового рішення охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини).

У Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 КСУ підкреслив, що обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави. Позитивний обов'язок держави щодо забезпечення виконання судового рішення передбачає створення належних національних організаційно-правових механізмів реалізації права на виконання судового рішення, здатних гарантувати здійснення цього права та обов'язковість судових рішень, які набрали законної сили, що неможливо без їх повного та своєчасного виконання (абзац восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини).

Крім того, в Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 КСУ зазначив, що невиконання державою такого обов'язку суперечить приписам пункту 9 частини другої статті 129, частин першої, другої статті 129-1 Конституції України та призводить до порушення права особи на судовий захист, нівелює дієвість судочинства, що є несумісним із принципом верховенства права, що його встановлено частиною першою статті 8 Конституції України (абзац четвертий підпункту 3.5 пункту 3 мотивувальної частини).

Таким чином, наведені позиції КСУ на основі аналізу норм Основного Закону України щодо обов'язковості виконання судових рішень свідчать про важливість та необхідність визначення на законодавчому рівні належних й дієвих національних юридичних механізмів здійснення судочинства та виконання судових рішень, які засновані на основних засадах судочинства, що їх установлено в Конституції України та які уможливлюють забезпечення судового захисту, поновлення порушених прав і свобод особи. Що найголовніше, невід'ємною складовою права кожної людини на судовий захист є виконання судового рішення у визначеному законом порядку, що закріплено на конституційному рівні як обов'язок держави його забезпечити.

Імперативні приписи щодо обов'язковості виконання судових рішень, які набрали законної сили, містяться в усіх процесуальних кодексах України, в тому числі і КАС України.

Згідно з частиною першою статті 2 КАС України завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Основними засадами (принципами) адміністративного судочинства є, зокрема: верховенство права; обов'язковість судового рішення; розумність строків розгляду справи судом; забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; неприпустимість зловживання процесуальними правами (частина третя статті 2 КАС України).

Відповідно до статті 14 КАС України судове рішення, яким закінчується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України. Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Обов'язковість судового рішення не позбавляє осіб, які не брали участі у справі, можливості звернутися до суду, якщо ухваленим судовим рішенням вирішено питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

Стаття 370 КАС України встановлює, що судове рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим для учасників справи, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності, – за її межами. Невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Обов'язковість судового рішення та його виконання пов'язані з інститутом судового контролю, який є одним із правових механізмів діяльності суду, що передбачає комплекс нормативно визначених юридичних засобів і процедур у межах окремих форм судочинства та покликаний забезпечити виконання судового рішення як невід'ємної складової права кожного на судовий захист.

КСУ в Рішенні від 01 березня 2023 року № 2-р(II)/2023 указав, що судовий контроль за виконанням судового рішення є щонайпершим елементом у юридичному механізмі забезпечення виконання судового рішення; держава для забезпечення виконання судового рішення має насамперед запровадити дієвий, а не ілюзорний юридичний механізм здійснення судового контролю за виконанням

судового рішення, який дасть змогу особі, на користь якої ухвалено судове рішення, домогтися його виконання, щоб реально захистити та поновити права, свободи та інтереси (абзаци третій, четвертий підпункту 6.2 пункту 6 мотивувальної частини).

Законом України від 21 листопада 2024 року № 4094-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» (далі – Закон № 4094-IX) внесено низку змін до процесуальних кодексів.

Зокрема, КАС України доповнено статтею 381-1, згідно з якою судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції. Суд може здійснювати судовий контроль за виконанням судового рішення у порядку, встановленому статтями 287, 382 – 382-3 і 383 цього кодексу.

По суті, стаття 381-1 КАС України встановлює форми судового контролю, кожна з яких реалізується у відповідному порядку. До таких форм належать:

- звернення з позовом до суду щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця;
- зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення;
- визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень - відповідачем на виконання рішення суду.

Отже, в КАС України питанню про здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах присвячено декілька статей, більшість з яких (381-1, 382 – 382-3 і 383) структурно розташовані у розділі IV «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах», а стаття 287 – у § 2 «Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ» глави 11 «Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ» розділу II «Позовне провадження».

Розміщення статті 287 у структурі тексту КАС України та її зміст вказують на те, що вона передбачає не загальний порядок позовного провадження, а особливості провадження у справах з приводу оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця саме шляхом подання відповідного позову та його розгляд за скороченою процедурою та у скорочені строки.

Частиною першою статті 287 КАС України передбачено, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок

судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб. У позовній заяві зазначається ідентифікатор для повного доступу до інформації про виконавче провадження (за наявності).

З огляду на зазначене провадження, передбачене статтею 287 КАС України, є однією з форм судового контролю за виконанням судових рішень, що здійснюється за позовом, зокрема, стягувача у виконавчому провадженні, в порядку окремого позовного провадження за правилами КАС України, предметом якого є рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця.

Щодо інших процесуальних кодексів, то також у зв'язку з ухваленням Закону № 4094-IX зазнав змін і Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України), який містить окремий розділ VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень».

Відповідно до статті 447 ЦПК України судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції. Суд може здійснювати судовий контроль за виконанням судового рішення у порядку, встановленому цим розділом.

ЦПК України доповнено статтею 447-1 «Право на звернення із скаргою до суду», згідно з якою сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленного відповідно до цього кодексу, порушено їхні права.

Наступні статті ЦПК України (448 – 453) урегульовують порядок подання скарги та прийняття її до розгляду, строки для звернення зі скаргою, розгляд скарги, питання про судові рішення за скаргою, розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги та виконання ухвали суду.

Аналогічні з ЦПК України норми містить Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) у розділі VI «Судовий контроль за виконанням судових рішень».

Таким чином, рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця можуть бути об'єктом оскарження як у цивільному, господарському, так і в адміністративному судочинстві. Однак відмінним є порядок реалізації права на оскарження: в адміністративному – це позовне провадження, а у цивільному та господарському – шляхом подання скарги.

Водночас аналіз змісту норм КАС України, ЦПК України і ГПК України доводить, що розгляд відповідними судами скарг у порядках, передбачених розділами VII ЦПК України та VI ГПК України, або позову у порядку статті 287 КАС України, незалежно від їх розміщення у структурі тексту цих кодексів та способу реалізації права на оскарження, є однією із форм судового контролю за

виконанням судових рішень, виконання яких є складовою частиною цивільного, господарського та адміністративного процесу, оскільки провадження у справах завершується виконанням ухвалених у таких справах судових рішень.

Крім процесуальних кодексів, питання про оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби урегульовується розділом X Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII).

Відповідно до частин першої, другої статті 74 цього закону рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом.

Рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом.

Отже, норми Закону № 1404-VIII розмежовують юрисдикцію судів у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця.

Зазначене доводить, що оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця є одним із механізмів здійснення судового контролю за виконанням судових рішень, що визначений законодавчо (Законом № 1404-VIII та процесуальними кодексами) та має певні особливості його реалізації, зокрема в адміністративному судочинстві.

В адміністративній справі № 440/8929/24, висновок у якій став підставою для вирішення Верховним Судом питання стосовно внесення до КСУ подання щодо конституційності частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI, предметом касаційного оскарження була ухвала суду апеляційної інстанції про повернення апеляційної скарги у зв'язку з несплатою судового збору у справі з приводу оскарження рішення органу державної виконавчої служби, порядок розгляду якої визначено статтею 287 КАС України. У контексті цієї справи спірним було питання про сплату судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, якою повернуто позовну заяву з підстав несплати судового збору за подання позовної заяви в порядку статті 287 КАС України.

Щодо права на апеляційне оскарження, то відповідно до частин першої та другої статті 293 КАС України учасники справи, особи, які не брали участі у справі,

якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. Також ці особи мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 294 цього кодексу. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 294 цього кодексу, окремо від рішення суду не допускається.

Серед ухвал суду першої інстанції, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду, є ухвали про накладення штрафу та інших питань судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах, постановлених судом відповідно до статті 382 цього кодексу (пункт 25 частини першої статті 294 КАС України).

Вимоги щодо форми та змісту апеляційної скарги встановлені статтею 296 КАС України, за змістом пункту 1 частини п'ятої якої до апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору.

Водночас відповідно до частини другої статті 298 КАС України до апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 296 цього кодексу, застосовуються положення статті 169 цього кодексу.

Відповідно до приписів пункту 1 частини четвертої статті 169 КАС України позовна заява повертається позивачеві, якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху, у встановлений судом строк.

Щодо позовної заяви, то згідно з частиною третьою статті 161 КАС України до позовної заяви додається документ про сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

З огляду на зазначені норми слідує, що ненадання позивачем або скаржником документа про сплату судового збору є підставою для залишення позову чи апеляційної скарги без руху, а у разі неусунення такого недоліку – підставою для повернення позову чи апеляційної скарги.

Щодо сплати судового збору, то частиною другою статті 132 КАС України передбачено, що розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначаються Законом № 3674-VI.

Відповідно до частини першої статті 1 Закону № 3674-VI судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

У досліджуваному контексті заслуговує на увагу юридична позиція КСУ, викладена у Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024. Передісторією цієї справи було те, що Верховний Суд ухвалою від 31 серпня 2023 року відмовив у

відкритті касаційного провадження за скаргою особи на підставі частини четвертої статті 394 ЦПК через несплату судового збору. Предметом конституційного контролю була частина друга статті 3, підпункт 9 пункту 1 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI в частині обов'язку позивача (стягувача у виконавчому провадженні) сплачувати судовий збір за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення. За результатами розгляду цієї справи КСУ визнав неконституційними частину другу статті 3, підпункт 9 пункту 1 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI через те, що вони уможливають справляння судового збору під час подання апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленного відповідно до ЦПК України.

КСУ у згаданій справі дійшов таких висновків.

Ураховуючи, що за подання до суду першої інстанції скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця не встановлено справляння судового збору, КСУ зазначив, що обов'язок сплати судового збору за подання апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, визначений приписом статті 4 Закону № 3674-VI, не можна вважати зрозумілим і справедливим елементом механізму контролю за виконанням судового рішення як невіддільного складника права на доступ до суду (абзац п'ятий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024);

Ураховуючи, що згідно з приписами Закону № 3674-VI, що їх оспорує особа, розгляд апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду за наслідками розгляду скарги, поданої відповідно до статті 447 ЦПК України, пов'язаний із потребою сплати особою судового збору, КСУ констатував, що має місце необґрунтоване втручання в право стягувача на доступ до суду, оскільки особі, яка сплатила судовий збір за подання до суду позовної заяви й отримала доступ до суду та домоглася ухвалення на її користь обов'язкового судового рішення, доводиться додатково (повторно) сплатити судовий збір за здійснення судового контролю за виконанням судового рішення. Наведене свідчить про те, що держава не створила належних юридичних механізмів реалізації права на доступ до суду, а також про брак реального судового контролю на стадії виконання судового рішення, оскільки має місце ускладнення практичної реалізації особою (стягувачем у виконавчому провадженні) її права на доступ до суду, що є порушенням конституційних засад судочинства та принципів цивільного процесуального права (абзац четвертий підпункту 4.5 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024);

З огляду на наведене, ураховуючи те, що особа, оскаржуючи ухвалу суду першої інстанції, намагається насамперед усунути наслідки порушення її прав, спричинені невиконанням судового рішення, КСУ зазначає, що законодавець не діяв відповідно до принципів справедливості, розумності, пропорційності, забезпечення балансу між інтересами держави в стягненні судового збору та інтересами особи щодо доступу до суду та виконання судового рішення, а також не забезпечив доконечної мети чинення правосуддя - захисту прав і свобод (абзац п'ятий підпункту 4.5 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024).

Звертаємо увагу, що згадана в цьому Рішенні КСУ стаття 447 ЦПК України у редакції до набрання чинності Законом № 4094-IX.

Як слідує із зазначених висновків КСУ, невстановлення законом справляння судового збору за подання до суду скарги на рішення, дію або бездіяльність державного / приватного виконавця є одним із аргументів на користь позиції про несправедливість обов'язку позивача-стягувача сплачувати судовий збір за подання апеляційної / касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за наслідками розгляду такої скарги судом першої інстанції у порядку цивільної юрисдикції.

Наведене дозволяє по аналогії з цією позицією щодо сфери цивільного судочинства розглядати питання про сплату судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду у взаємозв'язку з питанням про сплату судового збору за подання позовної заяви в справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця також й в адміністративному процесі.

Варто зауважити, що ухвалення КСУ Рішення від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024, яке стосувалося питання про справляння судового збору під час подання апеляційної і касаційної скарг на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК України, стало підставою для переосмислення подібної проблеми в адміністративному судочинстві.

Враховуючи нормативне урегулювання процедури оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця як однієї з форм судового контролю в адміністративному судочинстві, а також норми Закону № 3674-VI, які є спірними в частині питання про необхідність сплати судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатом розгляду позовної заяви про встановлення судового контролю, зазначаємо таке.

Для розуміння дотичності зазначеного питання в цивільному та адміністративному процесах необхідно закцентувати увагу на деяких важливих

спільних і відмінних рисах статей 447-1 – 453 ЦПК України і 287 КАС України, що регламентують оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних / приватних виконавців під час виконання судового рішення.

Як зазначалося вище, можливість такого оскарження є однією із форм судового контролю за виконанням судових рішень як завершальної стадії судового процесу та своєрідним індикатором реалізації конституційного права на судовий захист.

Процедура оскарження, передбачена у статтях 447-1 ЦПК України і 287 КАС України, стосується рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення. Отже, об'єктом перевірки судом та правової оцінки є як дії чи бездіяльність указаних суб'єктів, так і їх рішення.

Також спільним для обох процедур оскарження є особливі процесуальні строки – вони скорочені як для можливості реалізації права на оскарження, так і розгляду скарги (позову).

Водночас **основною відмінністю** у механізмі оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних / приватних виконавців за ЦПК України і КАС України є **форма такого оскарження**. Так, в порядку статті 447-1 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають **право звернутися до суду із скаргою**, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього кодексу, порушено їхні права. Проте стаття 287 КАС встановлює, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, **мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою**, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Отже, ЦПК України передбачає звернення зі скаргою в межах тієї ж справи, в якій було прийнято судове рішення, що знаходиться на виконанні в органі державної виконавчої служби чи приватного виконавця, водночас у порядку статті 287 КАС України – звернення до суду з новим позовом.

Іншою важливою рисою, що відрізняє процедури оскарження у цивільному та адміністративному судочинстві, є питання про сплату судового збору.

Щодо цивільного процесу, то судовий збір не сплачується як за звернення до суду зі скаргою в порядку статті 447-1 ЦПК України, так і за апеляційне й касаційне оскарження ухвали суду, постановленої за результатами розгляду такої скарги. Зокрема, Законом України від 31 жовтня 2024 року № 4056-IX «Про внесення змін до Закону України "Про судовий збір" у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду

України від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 щодо забезпечення принципу обов'язковості судового рішення» частину другу статті 3 Закону № 3674-VI викладено в новій редакції, а саме доповнено пунктом 19, яким передбачено, що судовий збір не справляється за подання апеляційної та касаційної скарг на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, або приватного виконавця під час виконання судового рішення. Такі зміни до Закону № 3674-VI набрали чинності 14 листопада 2024 року.

Натомість за звернення до суду з позовом у порядку статті 287 КАС України та за апеляційне й касаційне оскарження судових рішень, прийнятих за результатами розгляду такого позову, судовий збір сплачується в загальному порядку в розмірах, визначених у статті 4 Закону № 3674-VI.

Відповідно до статті 3 Закону № 3674-VI, яка визначає об'єкти справляння судового збору, судовий збір справляється, серед іншого, за подання до суду позовної заяви, апеляційної і касаційної скарг на судові рішення (абзаци другий, третій частини першої).

У частині другій статті 3 Закону № 3674-VI визначено процесуальні документи, за подання яких судовий збір не справляється, і в цьому переліку немає як позовної заяви про оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця під час виконання судового рішення, так і апеляційної та касаційної скарг на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду такої позовної заяви.

Тому у контексті змісту положень процесуального закону, які були зазначені вище, та їх взаємозв'язку зі статтею 3 Закону № 3674-VI вбачається, що за подання позову у порядку статті 287 КАС України та за апеляційне й касаційне оскарження судових рішень, прийнятих за результатами розгляду такого позову, належить сплачувати судовий збір.

Щодо розміру ставок судового збору, то у підпункті 1 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI передбачено, що за подання до адміністративного суду адміністративного позову він диференціюється в залежності від майнового чи немайнового характеру цього позову, а також від позивача (суб'єкт владних повноважень, юридична особа, фізична особа або фізична особа – підприємець). Отже, у цій нормі йдеться про позов взагалі і не уточнюється предмет спору (наприклад, позов з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця). Відтак підпунктом 1 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI у поєднанні з частиною третьою статті 161 КАС України передбачено сплату судового збору за подання будь-якого адміністративного позову.

Також відповідно до підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарг на ухвалу суду передбачено сплату судового збору в розмірі 1 прожиткового мінімуму

для працездатних осіб. Очевидно, що словосполучення «на ухвалу суду», яке вжите законодавцем у зазначеній нормі, має узагальнюючий характер і не розрізняє ухвал (не містить винятків чи застережень), за оскарження яких підлягає сплаті судовий збір. Тобто можна виснувати, що приписами підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI встановлено ставку судового збору за подання до суду апеляційних та касаційних скарг на всі без винятку ухвали суду першої інстанції, що підлягають оскарженню.

З огляду на викладене констатуємо, що за подання позову в порядку статті 287 КАС України та за подання апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду, прийняту за результатами розгляду такого позову, справляється судовий збір відповідно до Закону № 3674-VI.

Зазначене правове регулювання, як слідує з аналізу правових норм, ставить у нерівне становище позивача-стягувача у виконавчому провадженні, на користь якого ухвалено рішення суду в порядку адміністративного судочинства та який реалізує право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця в процесі виконання цього рішення суду в порядку судового контролю за виконанням судових рішень, порівняно з позивачем-стягувачем у виконавчому провадженні щодо виконання рішення суду, прийнятого за правилами цивільного чи господарського судочинства.

Окрім очевидної нерівності у статусі позивачів-стягувачів у різних процесах (адміністративному та цивільному) під час здійснення судового контролю (в обох процесах) безперечним також є те, що можливість звернення осіб з позовом у порядку статті 287 КАС України та надалі з апеляційною / касаційною скаргою на судові рішення, прийняте за наслідками розгляду такого позову, як і у згаданому **Рішенні КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024**, поставлена в залежність від сплати судового збору, що створює необґрунтоване втручання в право позивача-стягувача на доступ до суду і порушує його право на виконання судового рішення, що є невід'ємною складовою конституційного права на судовий захист.

Оскільки обидві процедури (оскарження в порядку статті 447-1 ЦПК України та 287 КАС України) за своєю природою є формами судового контролю та відповідними механізмами у забезпеченні належного та своєчасного виконання судових рішень в різних видах судочинства, то вбачається, що висновки КСУ, викладені в **Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024**, є релевантними під час вирішення питання про необхідність сплати судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатом розгляду позовної заяви про встановлення судового контролю, та про наявність ознак невідповідності Конституції України частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI.

Враховуючи, що КСУ визнав неконституційними частину другу статті 3 та підпункт 9 пункту 1 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI в тім, що вони уможливають справляння судового збору під час подання апеляційної і

касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК України, то можна зробити аналогічний висновок про те, що положення частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI створюють правові підстави для необґрунтованого втручання в право стягувача на доступ до суду і є порушенням конституційних засад та принципів адміністративного судочинства.

У контексті такого висновку варто звернути увагу на викладену КСУ в Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 думку про те, що судовий контроль, метою якого є забезпечення своєчасного захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина, на стадії виконавчого провадження, окрім розв'язання судом низки процесуальних питань, охоплює також і контроль, під час якого оцінюють законність дій виконавця та ухвалених ним рішень, тобто він спрямований на недопущення зловживань з боку державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Брак визначених на законодавчому рівні належних і дієвих національних юридичних механізмів, які засновані на основних засадах судочинства й здатні забезпечити судовий захист, поновлення порушених прав і свобод особи, може призвести до невиконання державою позитивного обов'язку виконати судове рішення (як невіддільного складника права кожного на судовий захист) з огляду на ускладнення або унеможливлення такого процесу, обов'язковості судових рішень, які набрали законної сили, чим спричинить порушення права особи на доступ до суду, знівелює дієвість судочинства, що є несумісним із принципом верховенства права, що його встановлено частиною першою статті 8 Конституції України (друге речення абзацу четвертого підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини).

Також КСУ вважає, що, оскільки у держави є позитивний обов'язок виконати судове рішення, подання особою, на користь якої ухвалено таке рішення, скарги відповідно до статті 447 ЦПК України спрямоване на забезпечення належного виконання судового рішення, а оскарження ухвали суду за наслідками розгляду такої скарги – на уможливлення запобігти негативним наслідкам судової помилки, якщо така мала або могла мати місце. Відповідно, під час урегулювання законодавцем питань, пов'язаних зі сплатою судового збору у вказаній категорії справ, пріоритетним для держави має бути забезпечення конституційної гарантії права кожного на доступ до суду, виконання судового рішення як невіддільного складника цього права. Законодавець, визначаючи справляння судового збору, має чинити за принципом справедливості, не допускаючи, щоб остаточне, обов'язкове до виконання судове рішення залишалося невиконаним (абзаци другий, третій підпункту 4.4 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024).

Окрім того, КСУ наголосив на тому, що законодавчий орган наділений дескрецією діяти на власний розсуд щодо встановлення в законі випадків справляння судового збору, також має прагнути чіткості та зрозумілості у викладенні норм права, тобто якості приписів права (абзац четвертий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення КСУ від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024).

У цьому контексті доречно зазначити, що КСУ у Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 покликався на практику Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) та викладені ним окремі правові позиції.

Наприклад, як зазначено у § 44 рішення ЄСПЛ у справі P.G. and J.H. v. The United Kingdom від 25.09.2001 (заява № 44787/98), якість приписів права вимагає, щоб вони були доступними для особи, якої вони стосуються, щоб надати цій особі можливість передбачити їх наслідки для себе та щоб вони були сумісними з верховенством права (правовладдям).

ЄСПЛ в іншому рішенні у справі Luciano Rossi v. Italy від 15.11.2002 (заява № 30530/96) указав на таке: «право на суд, у тому вигляді, як воно гарантоване статтею 6 Конвенції, охоплює також виконання остаточних, зобов'язальних судових рішень, які в державах, що визнають верховенство права (правовладдя) (states that accept the rule of law), не можуть залишатись невиконаними на шкоду будь-якій зі сторін. Отже, виконання судового рішення не може здійснюватись із непомірним зволіканням» (§ 33).

У рішенні в справі Apostol v. Georgia від 28.11.2006 (заява № 40765/02) ЄСПЛ наголосив, що наявність остаточного та такого, що підлягає примусовому виконанню, судового рішення на користь заявника, яке набрало законної сили, навпаки, свідчить про те, що його судовий спір був обґрунтованим. Отже, покладення обов'язку сплатити витрати для того, щоб це рішення було виконано, є обмеженням суто фінансового характеру і тому вимагає особливо ретельної перевірки з погляду інтересів правосуддя (§ 60); виконання обов'язку щодо забезпечення дійових прав за пунктом 1 статті 6 Конвенції не означає лише брак утручання, але може вимагати від держави вжиття різних форм позитивних дій. Суд вважає, що, перекладаючи на заявника відповідальність за фінансове забезпечення організації виконавчого провадження, держава намагалася уникнути свого позитивного обов'язку організувати систему виконання судових рішень, яка була б дійовою як відповідно до приписів права, так і на практиці (§ 64).

Узагальнення проведеного аналізу норм права дає підстави підсумувати, що кінцевою метою реалізації конституційного права кожного на судовий захист є виконання судового рішення. Водночас механізм судового контролю, передбачений статтею 287 КАС України, на стадії виконання судового рішення спрямований на забезпечення обов'язкового виконання судового рішення, ухваленого на користь особи, задля реального захисту та поновлення її прав, свобод, інтересів, що зазнали порушення, без гарантування яких неможливо

забезпечити право кожного на судовий захист. Тобто подання особою, на користь якої ухвалено судове рішення, позову в порядку статті 287 КАС України щодо оскарження рішення, дії або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в межах процедури судового контролю за виконанням такого рішення спрямоване на забезпечення належного виконання судового рішення, а оскарження ухвали суду за наслідками розгляду такого позову – на запобігання негативним наслідкам судової помилки, якщо така мала або могла мати місце під час його розгляду.

Отже, можливість реалізації особою, на користь якої ухвалено судове рішення, права на подання до суду позову в порядку статті 287 КАС України, та можливість апеляційного та касаційного оскарження ухвали суду за результатами розгляду такого позову без будь-яких несправедливих обмежень та надмірних перешкод є запорукою реального та своєчасного виконання судового рішення та сприяє підвищенню довіри до судової влади, а також ефективному захисту порушених прав особи.

Тому, враховуючи конституційний принцип обов'язковості судового рішення, закріплений у пункті 9 частини другої статті 129 Основного Закону України, особа, на користь якої ухвалено судове рішення, не повинна сплачувати судовий збір за звернення до суду з вимогою забезпечити виконання судового рішення (встановлення судового контролю), яке набрало законної сили.

З урахуванням викладеного та в значній мірі юридичної позиції КСУ в Рішенні від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 можна виснувати про те, що справляння судового збору за подання позову в порядку статті 287 КАС України, апеляційної / касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду такої позовної заяви, є таким, що суперечить Конституції України.

Таким чином, зміст наведених норм Конституції України та юридичні позиції КСУ дозволяють підсумувати про наявність ознак невідповідності частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI, що уможливають справляння стягувачем у виконавчому провадженні з виконання судового рішення, прийнятого на його користь, судового збору за подання адміністративного позову, апеляційної / касаційної скарги у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в порядку 287 КАС України, є такими, що суперечать частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129-1 Конституції України.

Враховуючи зазначене, констатуємо наявність обґрунтованих підстав для звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI.

На підставі викладеного та керуючись статтями 150, 152 Конституції України, статтями 7, 51, 52 Закону України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5

частини другої статті 46 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів»

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

2. Перевірити на відповідність частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 129-1 Конституції України частину другу статті 3 та підпункти 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір».

Відомості про представників суб'єкта права на конституційне подання:

1) суддя Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді Уханенко Сергій Анатолійович (вул. Князів Острозьких, 8, корп. 5, м. Київ, 01029,

2) т. в. о. керівника Апарату Верховного Суду Бабанли Расім Шагінович (вул. Пилипа Орлика, 8, м. Київ, 00011

3) начальник управління аналітичної та пр роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду Пивовар Юрій Ігорович (вул. Князів Острозьких, 8, корп. 5, м. Київ, 01029,

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду від 23 січня 2026 року № 2 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3 та підпунктів 1, 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» на 1 с. в 1 прим.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30) (витяг) на 5 с. в 1 прим.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446) (витяг) на 12 с. в 1 прим.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492) (витяг) на 4 с. в 1 прим.

5. Закон України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 14, ст. 87) (витяг) на 10 с. в 1 прим.

6. Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (Голос України, 16.07.2016, № 132–133) (витяг) на 4 с. в 1 прим.
7. Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст. 542) (витяг) на 2 с. в 1 прим.
8. Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України» (Голос України, 02.08.2017, № 141) (витяг) на 2 с. в 1 прим.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Офіційний вісник від 16.04.1998 № 13) (витяг) на 1 с. в 1 прим.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Лопушанського Володимира Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 9 пункту 1 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“ (справа про обов’язковість судового рішення) від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024 (Офіційний вісник України від 14.06.2024 – 2024 р., № 53, стаття 3156, код акта 125084/2024) на 14 с. в 1 прим.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плєскача В’ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України від 17 червня 2020 року № 4-р(II)/2020 (Офіційний вісник України від 17.07.2020 – 2020 р., № 55, том 2, с. 1026, стаття 1728, код акта 99773/2020) на 6 с. в 1 прим.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Карякіна Едуарда Сергійовича, товариства з обмеженою відповідальністю „Торговий дім „Еко-вугілля України“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 79 Закону України „Про банки і банківську діяльність“ від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020 (Офіційний вісник України від 24.07.2020 – 2020 р., № 57, с. 113, стаття 1801, код акта 99985/2020) на 7 с. в 1 прим.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п’ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 06 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022 (Офіційний вісник України від 03.05.2022 – 2022 р., № 34, с. 76, стаття 1881, код акта 111079/2022) на 14 с. в 1 прим.
14. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30 січня 2003 року

№ 3-рп/2003 (Офіційний вісник України від 21.02.2003 – 2003 р., № 6, с. 103, стаття 245, код акта 24415/2003) на 10 с. в 1 прим.

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення) від 01 березня 2023 року № 2-р(II)/2023 (Офіційний вісник України від 04.04.2023 – 2023 р., № 33, стор. 399, стаття 1769, код акта 117307/2023) на 17 с. в 1 прим.

16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 (Офіційний вісник України від 04.01.2019 – 2019 р., № 2, стор. 129, стаття 60, код акта 92759/2018) на 9 с. в 1 прим.

17. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційними скаргами Сиротенка Сергія Євгеновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів пункту 2 частини дев'ятої статті 171, пункту 4 частини п'ятої статті 246 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо особових даних у судовому рішенні) від 19 квітня 2023 № 4-р(II)/2023 (Офіційний вісник України від 23.05.2023 – 2023 р., № 49, стор. 121, стаття 2737, код акта 118228/2023) на 15 с. в 1 прим.

18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю „ДІД Конс“ щодо офіційного тлумачення положень пункту 15 частини першої статті 37 Закону України „Про виконавче провадження“ у взаємозв'язку з положеннями частини першої статті 41, частини п'ятої статті 124, пункту 9 частини третьої статті 129 Конституції України, статті 115 Господарського процесуального кодексу України, пунктів 1.3, 1.4 статті 1, частини другої статті 2, абзацу шостого пункту 3.7 статті 3 Закону України „Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу“ (справа про стягнення заборгованості з підприємств паливно-енергетичного комплексу) від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 (Офіційний вісник України від 29.12.2012 – 2012 р., № 98, стор. 13, стаття 3973, код акта 65069/2012) на 6 с. в 1 прим.

19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України „Про виконавче провадження“ (щодо забезпечення державою виконання судового рішення) від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 (Офіційний вісник України

від 21.06.2019 – 2019 р., № 47, стор. 162, стаття 1627, код акта 94747/2019) на 7 с. в 1 прим.

20. Копія звернення судді Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді Сергія Уханенка від 24 лютого 2025 року № 1087/0/22-25 на 8 с. в 1 прим.

21. Копія постанови Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 440/8929/24 на 5 с. в 1 прим.

Голова Верховного Суду

Станіслав КРАВЧЕНКО